

що, відчуваючи низку труднощів, пов'язаних з добором музичної інформації, студенти, а згодом молоді фахівці, не озброєні знаннями ні закономірностей, ні способів удосконалення в цьому виді діяльності.

Висновки. Отже, рішення проблеми ми вбачаємо у площині формування комплексу якостей майбутнього вчителя музики, а основою цього процесу має стати розробка теоретичного обґрунтування, висвітлення сутності й складності процесу діяльності з добору музичної інформації, розробка діагностичного інструментарію для вивчення особистісних якостей студентів, а також здійснення на цій основі цілеспрямованої роботи у цілісній системі вишівської музично-педагогічної підготовки.

Список використаних джерел

1. Завалишина Д.Н., Ломов Б.Ф., Рубахин, В.Ф., О системном строении когнитивных процессов: Сб. наук. тр. – М.: Наука, 1976. – с. 49 - 57.
2. Ніколаєнко Л.Г. Методика діагностування оперативності мислення в конструктивній діяльності з добору музичної інформації // Вісник Черкаського університету. – Випуск 136. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаський національний університет. – Черкаси. – 2008 – С. 25-31.
3. Ніколаєнко Л.Г. Готовність до самостійного добору музичної інформації як педагогічна проблема // Самостійна робота студентів та її інформаційно-методичне забезпечення: проблеми, досвід, методика: Методичний вісник. – Випуск 2. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 86-95.
4. Ніколаєнко Л.Г. Діагностування оперативної пам'яті в процесі добору музичної інформації // Вісник Черкаського університету. – Випуск 146. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2009. – С. 35-38.

*І.А.Микитюк,
аспірант,
Криворізькій ДПУ*

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ, ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ІНТЕГРОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Статтю присвячено визначенню ролі педагогічної культури майбутнього вчителя. У статті визначаються педагогічні умови формування

Розділ I. Теоретичні основи педагогіки вищої школи

педагогічної культури майбутнього вчителя: цілісність, безперервність, системність.

Ключові слова: вчитель, педагогічна культура, педагогічні умови.

Статья посвящена изучению роли педагогической культуры будущего учителя. В статье определяются педагогические условия формирования педагогической культуры будущего учителя: целостность, непрерывность, системность.

Ключевые слова: учитель, педагогическая культура, педагогические условия.

The article is devoted to the research of the importance of pedagogical culture of a future teacher. The pedagogical conditions of future teacher's pedagogical culture (integrity, continuity, systematic character) formation have been determined in the article.

Постановка проблеми. В умовах будівництва національної системи освіти зростає роль учителя, який має високий рівень педагогічної культури, сприяє всебічному розвитку особистості дитини, проте якість підготовки майбутніх вчителів за багатьма параметрами ще не відповідає вимогам сучасної школи.

Знайомство з теоретичними дослідженнями, практичний досвід підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності дали змогу виявити суперечності щодо складності професійних функцій учителя й недостатніх можливостей їх виконання студентами. Ефективність педагогічної праці знижується через невміння студентів вдало користуватися своїм творчим потенціалом у вирішенні навчально-виховних завдань.

Мета статті – визначення педагогічних умов формування педагогічної культури майбутнього вчителя у процесі навчання.

Аналіз досліджень та публікацій із даної проблеми свідчить про те, що достатньо глибоко розроблено окремі її аспекти, але практично відсутні роботи, в яких науково обґрунтовано умови формування педагогічної культури майбутніх вчителів, визначено її реальні й потенційні можливості як важливого чинника особистості вчителя.

Методологічною й теоретичною основою нашого дослідження є ідеї, закладені в документах про освіту. Основні вимоги до підготовки педагогічних кадрів, рівня їх професіоналізму знайшли відображення в законі України «Про освіту», Державних національних програмах «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Концепції національного виховання. Реалізація визначених у цих документах завдань залежить від вчителя-професіонала, здатного забезпечувати

ефективну діяльність загальноосвітньої школи, який має високий рівень культури в цілому і педагогічної зокрема.

Важливими орієнтирами нашого дослідження служать ідеї нової школи, які розроблено й конкретизовано в працях В.С. Безрукової, В.П. Борисенкова, Л.М. Зюбіна, М.Б. Євтуха, В.І. Лугового, Л.Ф. Спірина. Особливо слід виділити роботи, що розглядають сутність, природу й структуру педагогічної діяльності, психолого-педагогічні аспекти формування особистості вчителя (С.І. Архангельський, В.К. Буряк, О.Б. Гармаш, Ф.М. Гоноболін, І.А. Зязюн, О.Г. Мороз, Л.І. Рувинський, В.О. Сластьонін). У працях О.О. Абдуліної, Т.Г. Білоусової, К.В. Бондаревської, В.М. Гриньової, В.Й. Загвязінського, Л.В. Кондрашової, Н.О. Томина висвітлюється проблема загальних основ професійної культури учителя, без чого неможливо вести мову про педагогічну культуру. Питанням формування комунікативних умінь студентів, взаємовідносин суб'єктів присвячено багато досліджень (А.М. Бойко, В.А. Кан-Калік, А.В. Мудрик та ін.).

Ознайомлення з результатами теоретичних напрацювань учених, дало змогу виявити низку протиріч, які мають місце в навчально-виховному процесі під час підготовки студентів до майбутньої професії, зокрема між:

- потребою у вихованні висококультурного вчителя з одного боку, та недостатнім рівнем сформованості педагогічної культури випускників вищого навчального закладу – з другого;
- потребами сучасної школи у творчій особистості вчителя та недостатньою психолого-педагогічною підготовкою майбутнього вчителя.

Аналіз наукових досліджень показує, що формування педагогічної культури майбутнього вчителя в процесі навчання здійснюється за умови системності упродовж вивчення педагогічних дисциплін, позитивної мотивації студентів до навчальної та педагогічної діяльності, потреби студентів у постійному саморозвитку.

Отримані результати. Реалізація завдань, визначених у «Концепції національного виховання», потребує розв'язання низки проблем, однією з яких є діяльність учителя в нових соціокультурних умовах. Учитель повинен забезпечувати ефективну роботу загальноосвітньої школи. Якість цієї нелегкої праці, безумовно, залежить від рівня культури педагога і його педагогічної культури. Як

відомо, педагогічна культура існує у виховних і моральних традиціях суспільства, що відображають ставлення дорослих до дітей, у цілісних педагогічних системах, в особистості вчителя-вихователя. З цього стає зрозумілим, що педагогічну культуру треба розглядати як частину загальнолюдської культури, в якій знаходить узагальнене відображення, з одного боку, практичний досвід виховання та навчання юного покоління, а з другого боку – теоретичні уявлення про цінності освіти та виховання. Таким чином, педагогічна культура обумовлена значенням педагогіки в розвитку духовної сфери суспільства та підвищенням вимог до особистості педагога.

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури, проведення експериментального дослідження було встановлено педагогічні умови, які сприяють формуванню педагогічної культури майбутнього учителя, а саме: 1) цілісність, безперервність і системність процесу розвитку педагогічної культури у процесі діяльності; 2) побудова змісту і структури навчально-виховного процесу у відповідності з завданнями та основними компонентами педагогічної культури; 3) орієнтація педагогічного процесу на суб'єктивну позицію студента як носія загальнолюдських і культурних цінностей; 4) залучення студентів до діяльності, яка моделює їх майбутню професійну діяльність; 5) формування позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу, педагогічної діяльності; 6) створення сприятливого емоційно-психологічного мікроклімату на заняттях, а також урахування емоційного самопочуття кожного студента; 7) реалізація вимог: активності, сумісної діяльності студентів і викладачів, варіативності видів навчальної діяльності на заняттях з предметів педагогічного циклу.

Охарактеризуємо більш конкретно вказані умови.

Цілісність – це рівень розвитку системи, внутрішній зв'язок її компонентів, їх взаємодія. Цілісність визначає єдність особистісного та діяльнісного в педагогічній культурі, єдність і неподільність процесу її формування, сприяє розвитку системного, цілісного бачення навчально-виховного процесу.

Професійно-педагогічну діяльність майбутнього вчителя ми розглядаємо як процес, умову та результат сформованості його педагогічної культури. Не тільки процес розвитку цілісності діяльності, але й її результат вносить корективи в наступний розвиток діяльності, зумовлює подальше становлення культури вчителя.

Педагогічна культура є результатом педагогічної діяльності. Змістом культури є різнобічний розвиток учителя: його здібностей, якостей, творчих сил. Результат – це певна закінчена структура, в межах якої й протікає оновлений педагогічний процес. Педагогічна діяльність майбутнього вчителя проходить у рамках структурних компонентів культури, яка й визначає її розвиток.

Цілісність, безперервність і системність процесу формування педагогічної культури вимагають побудови відповідного змісту та структури навчально-виховного процесу, який повинен збагачувати студентів педагогічними знаннями про особливості педагогічної діяльності, формувати ціннісне ставлення до оточуючої дійсності. Майбутній вчитель має бути у змозі розкрити «світ» дитини, розуміти дітей, «сіяти розумне, добре, вічне» в сприятливе підґрунтя дитячої душі та розуму. На це справедливо вказував А.С. Макаренко: «Со всем сложнейшим миром окружающей действительности ребенок входит в бесконечное число отношений, каждое из которых неизменно развивается, переплетается с другими отношениями, усложняется физическим и нравственным ростом самого ребенка... Направитъ это развитие и руководитъ им – задача воспитателя» [2, с. 14].

У педагогічному процесі необхідно орієнтуватися на суб'єктивну позицію студента як носія загальнолюдських культурних цінностей, тобто необхідно сприймати студента не як об'єкт, а як суб'єкта діяльності, в умовах співпраці з яким можна досягти досконалого рівня сформованості педагогічної культури на основі засвоєння ним загальнолюдських духовних і педагогічних цінностей. Робота в такому напрямку повинна сприяти тому, що в подальшій професійній діяльності вчитель буде організовувати навчально-виховний процес на такому ж підґрунті.

Відомо, що активна діяльність людини, в тому числі пізнавальна, емоційно забарвлена. Позитивне ставлення до навчання – це ніщо інше, як прояв певних емоцій, що зумовлюють поведінку людини з одного боку, і є мотивом дії – з другого. Почуття, емоційні стани людини можуть бути спонукальними силами до здійснення будь-яких вчинків. Певна річ, є почуття, що мають недієвий характер, тобто роль почуття, що з'явилося, обмежується лише самим переживанням. Поряд з такими є почуття, які мають дієвий характер, ведуть до зміни поведінки, тобто вони виконують певну функцію в житті людини – стають мотивами її вчинків. У стані інтересу

утворюються кращі умови для виникнення специфічних для пізнавальної діяльності емоцій, таких як: переживання розумового задоволення, розумове напруження при самостійному подоланні перешкод, переживання успіху від усвідомлення духовного зростання. Такі емоції є основою для формування стійких позитивних почуттів, викликають потребу самоудосконалюватися, сприяють розвитку пізнавальних інтересів. Таким чином, інтерес – це мотив, який ґрунтується на позитивних емоціях. Тому в навчально-виховному процесі необхідно піклуватися про формування позитивних емоцій. Крім того, необхідно створювати сприятливий емоційно-психологічний мікроклімат на заняттях, а також враховувати емоційне самопочуття кожного студента. Педагоги довели, що емоції розвиваються не самі по собі, а залежать від особливостей діяльності людини та її мотивації. Специфіка емоцій полягає в тому, що вони відображають відношення між мотивами і можливістю успіху діяльності з реалізації цих мотивів. Емоції у людини виникають, починаючи від актуалізації мотивів до оцінки своєї діяльності та її результатів. Тим самим емоції суттєво впливають на процес будь-якої діяльності, в тому числі і навчання, вони її регулюють. Причому це відбувається більш ефективно, якщо емоції не тільки супроводжують діяльність, але й передують їй, готуючи суб'єкта до неї. Звідси виходить, що емоції і залежать від діяльності, і впливають на неї.

На заняттях необхідно викликати у студентів позитивні емоції, що ґрунтуються на: гуманних взаємовідносинах у процесі взаємодії викладача та студентів; попередженні конфліктних ситуацій, непорозумінь на основі врахування індивідуальних особливостей один одного; на основі «реакції» на новизну інформації (проблемні ситуації, цікаві факти, емоційне повідомлення інформації), тобто необхідно враховувати емоціогенність навчальної інформації.

У навчально-виховному процесі необхідно дотримуватися принципу провідної ролі соціокультурного контексту навчання, виховання та розвитку студентів. Створення соціокультурного фону в процесі навчання сприяє його результативності, тому що він впливає на формування свідомості, на поведінку та діяльність особистості, розвиваючи педагогічну культуру майбутнього вчителя.

Важливим є формування активності студентів, яка передбачає організацію їх діяльності, де вони є не пасивними об'єктами, а суб'єктами цього процесу, повноправними його співучасниками.

Активність студентів повинна бути не тільки репродуктивного, але й продуктивного характеру, тобто творчою активністю: вони повинні не стільки слідувати алгоритмам, скільки самостійно оцінювати ситуацію та приймати самостійні рішення.

Включення в навчальний процес індивідуально-диференційованих вправ і завдань дозволяє забезпечити принцип індивідуалізації навчання. Саме такий підхід сприяє формуванню індивідуальності кожного, оскільки вимагає самостійного знаходження свого місця в колективній роботі у відповідності з власними інтересами, досвідом діяльності та особистісними особливостями.

Зазначені педагогічні умови найефективніше «спрацьовують» у комплексі, даючи можливість кожному закласти фундамент педагогічної культури, яка спрямовуватиме у майбутню професійну діяльність.

Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що процес формування педагогічної культури студентів складний і динамічний, він повинен забезпечувати кінцевий результат – сформовану педагогічну культуру майбутнього вчителя, яка, у свою чергу, генетично пов'язана з духовною і професійною культурою педагога. Вона являє собою сукупність ціннісних орієнтацій, що засвоєні особистістю в процесі соціалізації в моральній, творчій, науковій царинах.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» – Україна XXI ст. – К., 1994. – 70 с.
2. Макаренко А. С. Педагогические сочинения / Антон Семенович Макаренко. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 335 с.

*С.Г.Гордієнко,
Горлівський державний
педагогічний інститут
іноземних мов*

ШЛЯХИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Виходячи із вчення видатних філософів, психологів та педагогів, автор робить спробу окреслити деякі шляхи духовно-морального відродження особистості студента, враховуючи реалії сьогодення – кризу духовності суспільства.